

# Verksamhetsrapport

---

efter kvalitetsgranskning av undervisning på  
yrkesprogram vid Älvsbyns gymnasium i  
Älvsbyns kommun

---

## Innehåll

---

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

## Inledning

---

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Älvsbyns gymnasium i Älvsbyns kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på hotell- och turistprogrammet, inriktning turism och resor.

Älvsbyns gymnasium besöktes 29–31 januari 2014. Ansvariga inspektörer har varit undervisningsrådet Håkan Sandström, och utredaren Sture Löf. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

---

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

## Fakta om Älvsbyns gymnasium

---

Älvsbyns Gymnasium ligger i centrala Älvsbyn. Gymnasiets lokaler är relativt nya och sammanbyggda med Älvåkraskolan, som är en grundskola med årskurserna 6–9. På Älvsbyns gymnasium finns ekonomiprogrammet, estetiska programmet, hotell- och turismprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, teknikprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Skolan har också introduktionsprogrammet. Det går 216 elever på skolan som leds av en rektor.

## Bakgrund och syfte

---

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknat motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare

negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

## Frågeställningar

---

*Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?*

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

## Resultat

---

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på hotell-och turismprogrammet, inriktning turism och resor, och identifierat två prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

## Utvecklingsområden

### **Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?**

Vid elevintervjuer framkommer att eleverna tycker att innehållet i undervisningen skapar ett meningsfullt sammanhang vad gäller yrkesämnena. Eleverna berättar att det i uppgifterna finns en tydlig koppling till yrkesutgångar. Det kan till exempel vara uppgifter som eleverna ska lösa som har en direkt koppling till turistnäringen. Inspektörerna kan vid lektionsobservationer se exempel på hur undervisningen kopplas till konkreta uppgifter. Vid en lektion arbetar eleverna med att sammanställa en marknadsundersökning som de gjort vid Luleå Airport, där eleverna intervjuat resenärer om bland annat resmål. Vid lektionen diskuteras konstruktionen av frågeställningar, och hur frågorna ska ställas. Eleverna får sedan sammanställa resultaten i Excel och presentera resultaten i olika diagram. Lektionen avslutas med att eleverna får diskutera vilka grafiska sammanställningar som återger resultaten på bästa sätt. Resultaten ska sedan presenteras för personalen på Luleå Airport. Vid en annan lektion arbetar eleverna med entreprenörskap, där eleverna arbetar med egna företagsidéer som de ska presentera vid en stor mässa. Många av idéerna kommer dessutom att provas, då eleverna kommer att få möjlighet att prova om deras företagsidéer håller vid skarpt läge. För att tydliggöra möjliga yrkesutgångar får eleverna vid en annan lektion undersöka vilka kvalifikationer som behövs för de yrken inom turistbranschen som eleverna själva är mest intresserade av.

När det gäller gymnasiegemensamma ämnen framhåller eleverna vid intervjuer att det varierar i vilken utsträckning de kopplas till yrkesämnena. Eleverna berättar att språk som exempelvis engelska har en självklar koppling till utbildningen eftersom det är troligt att eleverna kommer att använda mycket engelska i ett tänkt yrkesval. Eleverna tycker dock att det skulle vara stimulerande om exempelvis engelskan och kurser i turistämnet i högre utsträckning kunde kopplas till varandra. Eleverna ger även exempel på att det skulle vara bra om fler gymnasiegemensamma ämnen i högre utsträckning kunde kopplas samman med turistämnet. Vid lärarintervjuer framkommer att det prövats med samverkan mellan ämnen, exempelvis mellan engelska och turistämnet. Vid lärarintervjun framkommer dock att flera lärare tycker att det saknas en långsiktig strategi för hur lärarna ska planera och samverka utifrån examensmålen för utbildningen. Det gäller inte bara för samverkan mellan yrkesämnena och

gymnasiegemensamma ämnen, utan även mellan kurserna inom turistämnet. Lärarna uppger att det är viktigt med framförhållning för att skapa förutsättningar för samverkan. Vid rektorsintervju framkommer att rektorn på den tid hon varit rektor vid skolan uppmärksammat att detta är en viktig organisatorisk utmaning och ett utvecklingsområde för utbildningen.

Vid elev- och lärarintervjuerna framkommer att det är svårt att hitta praktikplatser för det arbetsplatsförlagda lärandet som är anpassade för de elever som går turistinriktning. Det har varit enklare att hitta praktikplatser för det arbetsplatsförlagda lärandet för eleverna som valt hotellinriktning. Eleverna som går turistinriktning berättar det varit lättast att få praktikplats på olika hotell, men att de upplever att de har fått samma uppgifter som sina kamrater som går hotellinriktning. Vid lärarintervjuer berättar lärarna att det finns flera orsaker till svårigheterna, men att en bidragande anledning är att många av de företag som arbetar med turism i området är små företag som har svårt att ta emot elever. En annan orsak är att en del företag ligger avsides, och att eleverna inte alltid vill åka så långt bort. Vid lärarintervjuer framkommer även att det varit svårt att få igång och organisera ett fungerande programråd, eftersom branschen består av små aktörer som har svårt att komma loss från sin verksamhet. Lärarna berättar att avsaknaden av ett fungerande programråd ytterligare försvårar arbetet med att hitta gemensamma lösningar för det arbetsplatsförlagda lärandet.

**Sammanfattningsvis** visar granskningen att undervisningen på flera sätt skapar meningsfulla sammanhang för eleverna. Skolan behöver dock hitta former för hur lärarna gemensamt kan samverka och planera utbildningen utifrån examensmålen för den granskade inriktningen. Vidare behöver skolan hitta en strategi för hur skolan i samarbete med praktikplatserna ska anpassa innehållet i det arbetsplatsförlagda lärandet så att det är relevant för den inriktning eleven valt. Skolan behöver även få igång ett fungerande programråd.

## **Får elever goda förutsättningar att slutföra utbildningen?**

Vid elev- och personalintervjuer framkommer att frånvaron bland eleverna är hög. Elever och personal beskriver att frånvaron skapar problem inte bara för de elever som är frånvarande, utan att frånvaron även påverkar lektionernas

genomförande och kontinuitet. Ett problem som elever och lärare beskriver är att det blir svårt planera genomgångar och grupparbeten när det är osäkert om eleverna kommer till lektionerna. Lärarna berättar att det inte finns en självklar koppling mellan hög frånvaro och att eleverna har inlärningsvärigheter. Den bilden styrks av eleverna som beskriver att det inte är stöd som saknas utan att det finns olika samverkande orsaker till frånvaron. De berättar om andra skäl som att det finns elever som exempelvis pendlar långt till skolan. Samtidigt beskriver eleverna, att börjar några elever vara borta är det lätt att de sprider sig till fler elever, och att det kan uppstå ett synsätt bland eleverna där det blir accepterat att vara borta. Vid intervjuer berättar eleverna om exempel när det varit svårt att slutföra grupparbeten eftersom elever varit frånvarande. Vid intervju med rektor, lärare och elevhälsa framkommer att problemet med den höga frånvaron diskuterats i flera sammanhang. Personalen berättar att det är svårt att hitta någon enskild förklaring till orsakerna till frånvaron, utan att det är många samverkande faktorer. Rektor berättar att skolan försökt vidta åtgärder för att komma tillrätta med frånvaron, men att det varit svårt att hitta lösningar som fungerat. Vid intervju med lärare framkommer att det finns risk för att elever inte får godkänt betyg i alla kurser om problemen med frånvaron fortsätter. Granskningen visar att det är mycket viktigt att skolan hittar strategier för att komma tillrätta med frånvaron. Att tidigt bryta trenden med den höga frånvaron är viktigt för att skapa kontinuitet i utbildningen, och att ge eleverna så goda förutsättningar som möjligt att slutföra utbildningen.

**Sammanfattningsvis** visar granskningen att skolan behöver vidta åtgärder för att komma tillrätta med den höga frånvaron. I detta arbete ingår att skolan ytterligare behöver utreda de bakomliggande orsakerna till den höga frånvaron i syfte att skapa en så fullgod bild som möjligt till dessa, och för att kunna sätta in adekvata åtgärder för att komma tillrätta med frånvaron.

## Metod och genomförande

---

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det

## Rapport

2014-03-06

8 (8)

Dnr 400-2013:2457

granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena bild, entreprenörskap, och kurser inom ämnet turism observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.